

УДК: 338.48-6:502/504:303.722.4

ОЦІНКА ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Голуб Марія Олексіївна, аспірант кафедри туризму

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

e-mail: mary.may@list.ru

Зараз, безсуперечним фактом є те, що традиційно певні країни є привабливішими для туристів, які віддають перевагу екологічному туризму, ніж інші. Раціональне використання туристських ресурсів дозволило б створити позитивне сприйняття нашої країни, хоча цей процес є довготривалим, він вкрай необхідний для України. Звісно, штучне обмеження виїзних туристичних потоків не є правильним, проте чи не є кращим було б доцільно запропонувати в Україні послуги, які приваблюють наших туристів закордоном, а також послуги екологічного туризму, які споживають іноземні туристи. Однак, постає питання потенціалу розвитку екологічного туризму в Україні. Зараз наша країна знаходиться на стані, який характеризується зниженням майже усіх показників розвитку. Більш того, слід зазначити, що майже всі регіони України почали обслуговувати менше туристів [1]. Прикладом можуть служити Одеська та Херсонська області, яких у 2014 році відвідало менше половини туристів, порівняно з 2010 роком. Виключенням серед негативних тенденцій є тільки Івано-Франківська область, яка характеризується позитивними темпами росту упродовж 5 років. Звідси виходить, що, незважаючи на ряд негативних факторів та проблем, які заважають розвивати туризму в позитивній динаміці, необхідно використовувати існуючі негаразди в потрібне русло. Своєчасне та адекватне реагування на негативні тенденції соціально-економічного розвитку та подолання потенційних загроз є необхідною умовою створення нових можливостей для розвитку регіонів та підвищення життєвих стандартів.

Питання потенціалу розвитку екологічного туризму є предметом постійних дискусій як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Значний внесок у вирішення окремих аспектів оцінки розвитку внесли О. Любіцева, О. Дмитрук,

В. Храбовченко, Р. Шарплей, Р. Картер, М. Ханей та ін. Однак проблема оцінки потенціалу екологічного туризму в Україні не була розглянута раніше.

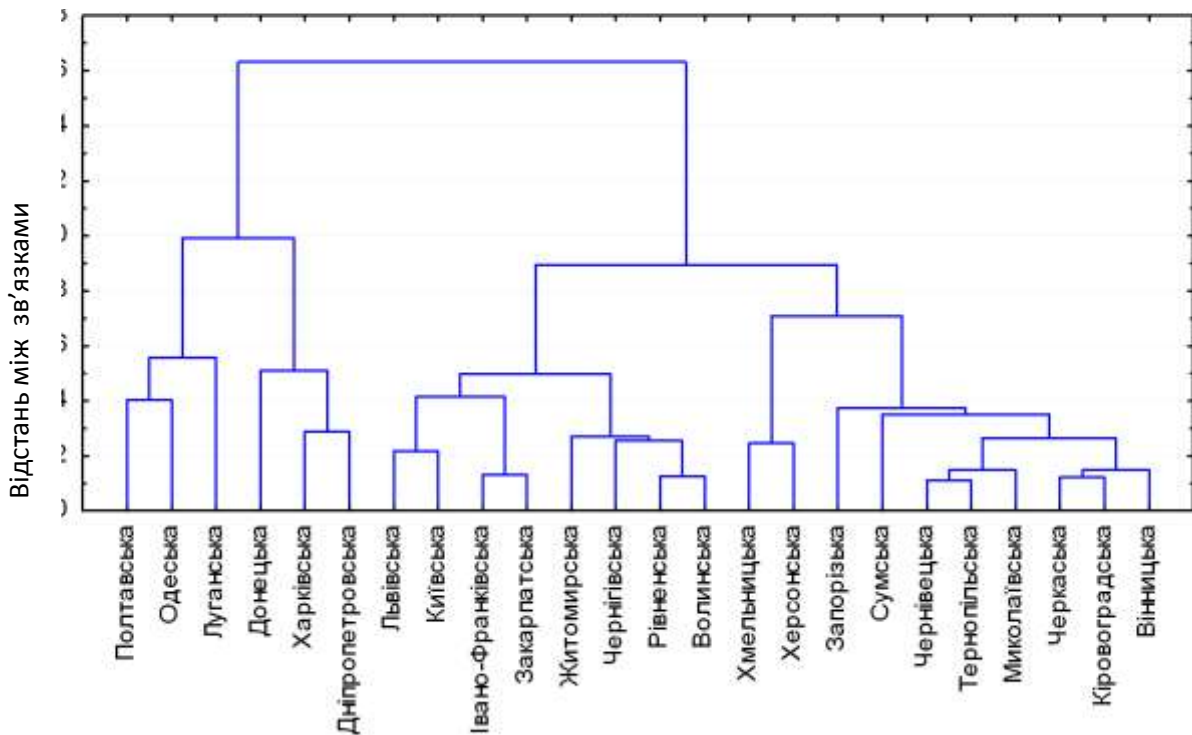
Вчена О. Любіцева [2] зазначає, що екологічний туризм є одним із перспективних напрямів розвитку туризму. Він передбачає тісні взаємовідносини не тільки з природним середовищем, а також з еколого-просвітницьким і виховним процесом. Для оцінки потенціалу розвитку туризму О. Любіцева [2] зауважує на якісних параметрах.

За думкою О. Дмитрук [3], екологічний туризм в Україні можна розвивати шляхом створення у природо-господарських смугах спеціальних екотуристичних економічних зон, де діяльність місцевих жителів з реалізації відпочиваючим та туристам послуг з розміщення і харчування продуктами домашнього господарства мала б пільги і стимулювалася на всіх рівнях.

Зарубіжні вчені, наприклад М. Ханей [4], проводять оцінку екотуризму з точки зору економічного та культурного впливу на місцевих жителів, а також на екологічну систему дестинації. Р. Шарплей [5] оцінив потенціал екологічного туризму шляхом соціологічного опитування, за результатами якого була розроблена ієрархія потреб, яким віддають перевагу при екологічному відпочинку.

Питання оцінки потенціалу екологічного туризму в Україні лишається відкритим. Більшість розробок стосується якісного аналізу, без урахування негативних чинників, які суттєво впливають на розвиток екотуризму. Для початкової оцінки потенціалу розвитку екологічного туризму був обраний кластерний аналіз. Для аналізу був використаний Метед Уорда, через те, що цей метод «прагне» створювати кластери приблизно рівних розмірів, які мають форму гіперсфер, що відповідає критерію якості кластеризації. Мірою подібностей було обрано Евклідову відстань. Отримані результати були представлені у вигляді кластерів за допомогою програми STATISTICA 10.0 (рис. 1).

Деревовидна діаграма для 24 випадків
Метод Уорда
Евклідова відстань

Рис. 1. Дендограма областей України за методом Уорда

За результатами проведеного дослідження можна сформуванати гіпотезу про існування п'яти кластерів із наступним складом областей України:

1. Полтавська, Одеська, Луганська;
2. Харківська, Донецька, Дніпропетровська;
3. Львівська, Київська, Івано-Франківська, Закарпатська, Житомирська, Чернігівська, Рівненська, Волинська;
4. Хмельницька, Херсонська;
5. Запорізька, Сумська, Чернівецька, Тернопільська, Миколаївська, Черкаська, Кіровоградська, Вінницька.

Для перевірки гіпотези був проведений кластерний аналіз за допомогою К-середніх, а також використаний метод дендритів. Після проведеного дослідження було виявлено, що всі області України раціонально поділити на п'ять кластерів, оскільки більшість методів доводить саме цей результат. Однак, склад цих кластерів відрізняється від того, що ми отримали,

використовуючи метод Уорда, тому кінцевий склад кластерів має наступний вигляд:

1. Донецька; Луганська
2. Полтавська; Одеська
3. Харківська; Дніпропетровська
4. Волинська; Кіровоградська; Львівська; Київська; Івано-Франківська; Закарпатська; Житомирська; Чернігівська; Рівненська
5. Запорізька; Вінницька; Миколаївська; Сумська; Чернівецька; Тернопільська; Черкаська; Хмельницька; Херсонська

Подальше вивчення характеристик кожного кластеру необхідне для розробки державної програми розвитку екологічного туризму в залежності від специфіки кожного регіону. Отже, вищезазначеним фактом обумовлена необхідність дослідження кожного кластеру як окремої одиниці, тому що кожний регіон має свій рівень факторів негативного та позитивного впливу, тому подальші дослідження щодо оцінки потенціалу екологічного туризму в регіонах України за допомогою кластерного аналізу та методу дендритів дадуть можливість уточнення специфіки розвитку кожного регіону для підвищення рівня конкурентоспроможності на міжнародному ринку туристичних послуг.

Література.

1. Офіційний сайт Головного управління статистики. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Любіцева О.О. Розвиток екологічного туризму в Україні / О.О. Любіцева, К. Сташук // Економічна та соціальна географія: Наук. зб. /Ред. кол.: С. І. Іщук (відп. ред.) та ін. - К.: – Вип. 53. 2002.– С.189-196
3. Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу Навчальний посібник. - К.: Альтерпрес, 2004. – 192 с.
4. Honey M. Ecotourism and Sustainable Development: Who Owns Paradise? (Second ed.). – Washington DC: Island Press, 2008. – 568 p.
5. Sharpley R. (2006). Ecotourism: a consumption perspective / R. Sharpley // Journal of Ecotourism, № 5, 2006. – P. 7-22.